

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ
ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ:
СИНЕРГІЯ НАУКОВИХ, ОСВІТНІХ
ТА ТЕХНОЛОГІЧНИХ РІШЕНЬ**

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної
конференції

19 травня 2023 року

У двох томах

Том 2

Видавництво
«Юридика»
2023

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)
Є24

Рекомендовано до друку Вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 3 від 16.06.2023 р.)

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**.

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**.
Матеріали видано в авторській редакції.

Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та
Є24 глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх
та технологічних рішень : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-
практ. конф. (м. Одеса, 19 травня 2023 р.) / за загальною редак-
цією С. В. Ківалова. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. –
Т. 2. – 828 с.

ISBN 978-617-8263-40-9

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень». У другому томі збірника відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині в умовах повномасштабного військового вторгнення у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових та науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)

ISBN 978-617-8263-37-9 (у 2 т.)
ISBN 978-617-8263-40-9 (т. 2)

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2023

Список використаних джерел:

1. Курс цивільного процесу : підручник / В. В. Комаров, В. А. Бігун, В. В. Баранкова та ін. ; за ред. В. В. Комарова. Харків : Право, 2011. 1352 с.
2. Чванкін С. А. Особливості правового статусу третіх осіб у цивільному процесі України. *Актуальні проблеми держави і права*. 2010. № 53. С. 96–103.
3. Андронов І. В. Судові рішення в цивільному процесі України : дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.03 / Андронов Ігор Володимирович. – Одеса, 2018. – 435 с.
4. Андронов І. В., Андропова В. А. Залучення третіх осіб судом апеляційної інстанції. *Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів людства у цифрову еру (з нагоди 30-річчя проголошення незалежності України та 25-річчя прийняття Конституції України) : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 21 трав. 2021 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова*. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Т. 2. С. 536–538.

Ключові слова: цивільний процес, учасники справи, треті особи, треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору.

Key words: civil process, participants in the case, third parties, third parties who do not make independent claims regarding the subject of the dispute.

АНДРОНОВ ІГОР ВОЛОДИМИРОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри цивільного процесу, доктор юридичних наук, професор*

СУДОВИЙ ПОРЯДОК ВСТАНОВЛЕННЯ ФАКТУ ПРОЖИВАННЯ ОДНІЄЮ СІМ'ЄЮ З ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЕМ

Актуальність та необхідність даного дослідження викликана ухваленням Верховним Судом постанови в одній з цивільних справ, у якій Верховний Суд висловив доволі спірну правову позицію.

Розглянувши касаційну скаргу Міністерства оборони України у цивільній справі за заявою жінки про встановлення факту проживання однією сім'єю із загиблим військовослужбовцем, Верховний Суд своєю постановою скасував судові рішення попередніх судових інстанцій, якими вимоги заявниці були частково задоволені, та закрити провадження у справі.

Факт, про встановлення якого просила заявниця, має для неї юридичне значення, оскільки пов'язаний із її правом на отримання одноразової грошової допомоги, яка передбачена Законом України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей».

Верховний Суд виходив з того, що «вимоги заявниці пов'язані з доведенням наявності підстав для визнання (підтвердження) за нею певного соціально-правового статусу, не пов'язаного з будь-якими цивільними права та обов'язками, їх виникненням, існуванням та припиненням. Відповідно, за своїм предметом та можливими

правовими наслідками такі вимоги пов'язані з публічно-правовими відносинами заявниці з державою, а отже, не підлягають вирішенню у порядку цивільного судочинства.

Верховний Суд врахував, що між заявницею та Міністерством оборони України виник спір, пов'язаний з доведенням наявності підстав для підтвердження за нею певного соціально-правового статусу щодо призначення та виплати одноразової грошової допомоги сім'ї військовослужбовця, не пов'язаного з будь-якими цивільними права та обов'язками заявниці, їх виникненням, існуванням та припиненням. Отже, за предметом та можливими правовими наслідками цей спір існує у сфері публічно-правових відносин, а отже, не підлягає вирішенню у порядку цивільного судочинства.

Тож у спірних правовідносинах суд повинен врахувати правову мету звернення заявниці до суду, яка полягає у підтвердженні її певного соціального статусу. Такий статус має правове значення виключно у публічно-правових відносинах, оскільки впливає на підтвердження та можливість реалізації прав у сфері соціального забезпечення.

Верховний Суд, врахувавши визначені законом завдання цивільного судочинства, визнав недопустимим ініціювання судового провадження у порядку цивільного судочинства з метою оцінки обставин, які становлять предмет доказування у провадженні у порядку адміністративного судочинства, чи з метою створення поза межами останнього передумов для визнання доказу, отриманого у такому провадженні, належним та допустимим.

З урахуванням наведеного, вимоги заявниці про встановлення факту проживання однією сім'єю чоловіка та жінки без реєстрації шлюбу з військовослужбовцем, який загинув під час участі у бойових діях та забезпеченні здійснення заходів з національної безпеки і стримуванні збройної агресії російської федерації, не підлягає вирішенню у порядку цивільного судочинства» [1].

В юридичних джерелах відзначається, що «Міноборони вважає, що членами сім'ї є лише чоловік (дружина) загиблого та його неповнолітні діти. Усі інші заявники отримують відмову. Такий формальний підхід призводить до численних несправедливих відмов» [2]. Не заглиблюючись у дискусію щодо наявності права жінки, яка не перебувала у зареєстрованому шлюбі з загиблим військовослужбовцем однак проживала з ним однією сім'єю, на отримання одноразової соціальної допомоги, сконцентруємо увагу саме на процесуальних аспектах постанови Верховного Суду, адже саме в цій площині Верховний Суд, як вбачається, припустився принципової помилки.

Верховний Суд дійшов висновку, що між заявницею та Міністерством оборони України виник спір про право. Однак замість того, щоб застосувати положення ч. 6 ст. 294 ЦПК та залишити заяву без розгляду, він закрити провадження у справі, наче дана справа взагалі не підлягала розгляду в суді в порядку цивільного судочинства.

Такий підхід не відповідає суті даної категорії справ та може створити хибне уявлення, що в судовому порядку можуть бути встановлені виключно ті юридичні факти, які спричиняють свою дію в межах

правовідносин, що можуть бути предметом розгляду лише в порядку цивільного судочинства та зазначених в ч. 1 ст. 19 ЦПК (цивільних, земельних, трудових, сімейних, житлових та інших правовідносин, крім тих, що є предметом розгляду в порядку іншого судочинства) [3].

Утім варто зауважити, що справи про встановлення фактів, що мають юридичне значення, як і окреме провадження загалом наявні лише в цивільному судочинстві (ні в господарському, ні в адміністративному судочинстві аналогічної процедури немає). Тому незалежно від того, на які саме матеріальні правовідносини (цивільні, господарські чи адміністративні) впливає даний факт, його встановлення здійснюється в порядку цивільного судочинства. Головне щоб мали місце усі умови для встановлення цього факту, передбачені п. 1 постанови Пленуму Верховного Суду України № 5 від 31.03.1995 «Про судову практику в справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення»:»1) згідно з законом такі факти породжують юридичні наслідки, тобто від них залежить виникнення, зміна або припинення особистих чи майнових прав громадян; 2) чинним законодавством не передбачено іншого порядку їх встановлення; 3) заявник не має іншої можливості одержати або відновити загублений чи знищений документ, який посвідчує факт, що має юридичне значення; 4) встановлення факту не пов'язується з наступним вирішенням спору про право» [4].

Вказане означає, що у вищезазначеному прикладі з судової практики судові рішення попередніх інстанцій не могли бути залишені в силі Верховним Судом не тому, що справа не підлягала розгляду в порядку цивільного судочинства, а тому що встановлення даного конкретного юридичного факту, на думку Верховного Суду, було пов'язане з наступним вирішенням спору про право. Тобто була відсутня одна з важливих умов встановлення юридичного факту в порядку окремого провадження.

Таким чином, якщо суд констатував, що встановлення факту пов'язане з вирішенням спору про право, він, незалежно від того, з наявністю якого саме спору цей факт пов'язаний (приватно-правового, цивільного чи господарського або публічно-правового), повинен залишити заяву без розгляду, роз'яснивши заявнику його право звернутися з позовом і вже тут уточнити, з яким саме позовом: в порядку цивільного, господарського чи адміністративного судочинства.

Список використаних джерел:

1. Постанова колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду Верховного Суду від 22 березня 2023 р. у справі № 290/289/22-ц, провадження № 61-13369св22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109854993>
2. Йовдій Д. Як отримати допомогу у зв'язку із загибеллю військового. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/09/14/691451>
3. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40–41, 42. Ст. 492.

4. Про судову практику в справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення : постанова Пленуму Верховного Суду України № 5 від 31.03.1995. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-95>

Ключові слова: правосуддя, цивільний процес, судова юрисдикція, окреме провадження, соціальна допомога.

Key words: justice, civil process, judicial jurisdiction, separate proceedings, social assistance.

БУТ ІЛІЯ ОЛЕКСАНДРОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри цивільного процесу, кандидат юридичних наук, доцент*

СУДОВИЙ РОЗГЛЯД ПІД ЧАС ПОВІТРЯНОЇ ТРИВОГИ

Військова агресія Російської Федерації докорінно змінила Україну, загартувала європейські прагнення українців та змусила відстоювати право на існування української держави та українського народу. В таких надзвичайно важких умовах населення України продовжує пристосовуватись до зовнішніх обставин: відключень електричної енергії, водопостачання, зв'язку. Не є виключенням і судова система: повного колапсу судочинства не відбулося через часткову діджиталізацію судових процесів, можливість дистанційних розглядів, чому посприяло як оновлене процесуальне законодавство, так і заходи, що були напрацьовані за час запроваджених карантинних обмежень [1].

Однак можна відзначити, що і до цього часу судова практика продовжує формувати оцінку цивільним процесуальним правовідносинам, що виникають під час воєнного стану.

Як зазначено на веб-сервісі «Air-alarms.in.ua» за час російської агресії загальна кількість повітряних тривог перевищила 24 тисячі, а їх сумарна тривалість для деяких регіонів, які не перебувають в окупації чи на яких не ведуться активні бойові дії, перевищує 67 днів [2]. У місті Києві 3 24 лютого 2022 року пролунало 737 тривог, а небезпека тривала 845 годин 18 хвилин (понад 35 діб сумарно) [3].

Частина судів обладнана укриттями, до яких відвідувачам суду та учасникам судового процесу пропонується пройти під час оголошення сигналу «Повітряна тривога», однак такі укриття не обладнані для довготривалого перебування, оскільки не є сертифікованими укриттями (що мають систему водопостачання, вентиляцію тощо). Не йдеться і про можливість продовження судових засідань у таких укриттях. Перш за все, через вимоги Закону України «Про судоустрій і статус суддів», відповідно до якого судові засідання проводяться виключно в спеціально обладнаному для цього приміщенні суду – залі засідань, яке придатне для розміщення сторін та інших учасників судового процесу і дає змогу реалізовувати надані їм процесуальні права і виконувати процесуальні обов'язки. Єдиним на даний момент судом,

Еннан Руслан Євгенович

Цифрове право (право віртуального простору) та «цифровізація» права	588
--	-----

Кирилюк Алла Володимирівна

Світовий досвід вирішення спорів з інтелектуальної власності в сучасних умовах	592
---	-----

Мазіна Олена Олександрівна

Штучний інтелект: суб'єкт або об'єкт права	596
--	-----

Симонян Юлія Юріївна

Визначення поняття «дизайн»	600
---------------------------------------	-----

Макаришева Тетяна Степанівна,

Крохмальов Денис Вікторович

Роль правовласників у протидії контрафактній продукції	602
--	-----

Бугаєць Альона Сергіївна

Співпадіння волі і волевиявлення у фраздаторних договорах та їх неспівпадіння	604
--	-----

Височин Дмитро Олександрович

Питання законодавства України в сфері імпорту ліків	606
---	-----

Головатюк Іван Миколайович

Міжнародно-правова охорона об'єктів авторського права	608
---	-----

Гриценюк Владислав Олександрович

Правова охорона мультимедійних творів	612
---	-----

Шендрик Ірина Сергіївна

Фотографічний твір у системі об'єктів авторського права	616
---	-----

СЕКЦІЯ 25

ЦИВІЛЬНЕ СУДОЧИНСТВО У СВІТЛІ РЕФОРМУВАННЯ СУДОВОЇ СИСТЕМИ

Голубєва Неллі Юріївна

Щодо залучення судом апеляційної інстанції третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору	619
---	-----

Андронов Ігор Володимирович

Судовий порядок встановлення факту проживання однією сім'єю з військовослужбовцем	621
--	-----

Бут Ілля Олександрович

Судовий розгляд під час повітряної тривоги	624
--	-----

Волкова Наталія Василівна

Щодо визначення територіальної підсудності у справах про захист сімейних прав та інтересів дитини у цивільному судочинстві	626
--	-----

Іліопол Інна Михайлівна

Посилення ролі підготовчого провадження у цивільному процесі України	628
---	-----